

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМПОЗИТ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Левицький Андрій Едуардович,

д-р філол. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Шелудько Анна Володимирівна,

викл.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті зіставляються особливості композитного словотворення засобами української й англійської мов на матеріалі художнього мовлення. У результаті проведеного зіставного аналізу виявлено ізоморфні та аломорфні риси словоскладання, синтаксичного словотворення, редуплікації та телескопії.

Ключові слова: зіставний словотвір, продуктивність, словоскладання, синтаксичне словотворення, телескопія, редуплікація.

Питання словотвору були й залишаються одними з актуальних у сучасному мовознавстві. Свій внесок у вирішення цих питань зробив й М.Я. Калинович [Калинович 1947, 22–103]. Його підхід до розуміння композитного словотворення як результату аглютинації є продуктивним, який ми повністю підтримуємо. Крім того, він відрізняв найбільш типові види словотворення, що далі було розвинуто у теорію продуктивності. О.С. Кубрякова вважає продуктивною модель, за якою утворюється велика кількість слів; а активною називає модель, за якою утворюється багато нових одиниць [Кубрякова 1965, 21].

Продуктивним способом словотвору як української, так і англійської мов є складання. "Складання – це спосіб творення складних слів поєднанням двох або більше основ чи цілих слів або їх скорочень" [Плющ 2005, 31]. Унаслідок складання утворюються складні слова. До типів складання відносять основоскладання, словоскладання та абрєвіацію [Плющ 2005, 31]. Щодо кореляції термінів словоскладання і основоскладання, слід зазначити, що тільки термін словоскладання вживається й на позначення обох явищ [див., напр., Зацний 1999]. До видів композитного словотворення також додамо синтаксичний словотвір, телескопію та редуплікацію, де задіюються декілька слів або їх основ.

Мета дослідження – виявлення спільних та відмінних рис функціонування композит в англійському та українському художньому мовленні.

Об'єкт дослідження – лексичні одиниці сучасної англійської та української мов, утворені шляхом поєднання різних слів або їх основ.

Предметом вивчення є функціональний аспект англійських та українських композит.

Матеріалом дослідження є англійська та українська художня література та її переклади відповідно українською та англійською мовами.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше зіставляються композити англійської та української мов у функціональному аспекті.

Словоскладання – найпродуктивніший спосіб словотвору в англійській мові та один з найпродуктивніших в українській мові. В англійській композитології складні слова досліджувалися в багатьох аспектах (див., напр., [Кубрякова 1988], [Степанова 1984], [Marchand 1966], [Мешков 1985; 1986], [Левицький 1998; 2005; 2006],

[Крайняк 2001], [Омельченко 1981; 1989], [Полюжин 1997; 1999], [Васильєва 2006], [Гонта 2000]). У композитології української мови також представлені різні аспекти дослідження складних слів. Варто відзначити низку ґрунтовних праць (див., напр., [Плющ 1956], [Клименко 1973; 1984; 1988], [Горпинич 1995]). Розроблено також основи теорії гармонійної побудови складних слів в українській мові на засадах концепції "золотої" пропорції та доведено, що "наявність у побудові композитів і юкстапозитів на структурному та фонетичному рівнях чітко визначених гармонійних пропорцій і часових співвідношень є закономірними" [Азарова 2002, 4].

Проте, у зіставному ракурсі проблеми словотвору, зокрема складних слів, майже не досліджуються. Згадаймо лиш дослідження, де зіставлення розгляду проблем словотвору здійснюється у структурному аспекті (див. [Швачко 1977]; [Вєрба 2003]; [Левицкий 2005]; [Жлуктенко 1981]; [Нєлюбин 2006]; [Халдоєниди 2001]; [Kogunets' 2003]). Нами пропонується зіставлення функціональних особливостей англійських та українських композитних утворень у художній літературі. Переклади дозволяють зіставити конкретні риси функціонування композит за однакових контекстуальних умов.

Існує значна кількість різних композитних утворень в обох мовах: композита може мати в своєму складі дві, три і більше основ. Більшість складних слів української й англійської мов складаються з двох основ. В українській мові складні слова утворюються за допомогою інтерфіксів *-o-*, *-e-*, *-u-*, *-ox-*. В англійській мові цю функцію виконує з'єднувальний приголосний *-s-*, *-o-*, *-i-*. Утворення слів за допомогою інтерфікса (або морфологічне словосполучення [Левицкий 2004]) в англійській мові непродуктивне. Композити, утворені атематичним словоскладанням (або юкстапозицією), називають юкстапозитами [Плющ 2005, 31]. До складних слів також відносяться нестійкі складні слова або складні слова нестійкого типу, що легко розпадаються і перетворюються на словосполучення [Плющ 2005, 55].

Активним є процес деривації складних слів типу *peace-lover* [Мостовий 1992, 40], а також поєднання різних способів словотвору із складанням. Складноскорочені слова – це одиниці, утворені шляхом комбінації скорочення і словоскладання (...починаються *війни, концтабори, голод, розруха, відключають гарячу воду й електроенергію, а факультету знов урізають кошти на цей рік* [Забужко 2004, 163]. ... *and the minute you let them loose you've got wars all over the place, concentration camps, famine, natural disasters, someone starts shutting off the hot water and electricity; then there are budget cuts in the department for the second year in a row* [пер. О. Забужко]). Складні слова в сучасній англійській мові часом утворюються за зразком певного простого слова, що зрештою може призвести до виникнення нової моделі, компонент якої може з часом виконувати функцію суфікса, як, наприклад, утворилося слово *home-sitter* за аналогією з *baby-sitter* [Зацний 1999, 10].

До одного з типів складних слів відносяться **бахуврихи**. Цей спосіб словотворення належить до найдавніших. Вважається, що бахуврихи вживалися в індоєвропейській прамові, таким способом утворювалися власні назви, які давали характеристику особи, вказували їй приналежність до царського роду [Нахуцришвили 1953, 13]. У сучасній англійській мові спосіб творення слів типу бахуврихи особливо продуктивний у розмовному мовленні, сфері сленгу та авторських оказіоналізмів. Розрізняються субстантивні й ад'єктивні композити такого типу (*The man was /.../*

dressed in a dark double-breasted suit that strained to cover his wide shoulders [Brown 2004, 37]. Чорний двобортний піджак, здавалося, от-от трісне на його широких плечах [пер. А. Кам'янець 2006, 26].

Бахуврихи утворюються за принципом аналогії на синтаксичній основі: **n+n**: *egghead* – інтелектуал, *erudite*; **adj+n**: *pale-face* – блідолиций; **(n+n)+-ed**: *The Romans didn't want to cooperate, but we knew the ways to force men into the ring to fight – metal-tipped scourage, the hot irons* [Tilton 2004]. Римляни розважати нас не хотіли, та нам відомо, як змусити людей битися на арені, – батіг із вплетеним залізаччям, розпечене металеве пруття [пер. Б. Стасюка 2006, 118]; **(a+n)+-ed**: *The can went flying and she struggled for air as a rough-skinned hand smashed against her nose and mouth* [Gregory 2007, 73]. Раптом чиясь волохата рука обхопила її ззаду. Нападник затиснув їй ніс і рот, банка з кока-колою вилетіла з рук [пер. А. Кам'янець, Т. Некряч 2007, 91]. На сучасному етапі розвитку англійської мови найбільш продуктивне утворення прикметників типу бахуврихи за допомогою елемента *-ed* [Полюжин 1999, 50].

Складні за структурою бахуврихи сучасної англійської мови можуть утворюватися також шляхом фразеологічної деривації, тобто виступати своєрідними універбами фразеологізмів: *Robert Langdon felt light-headed as he trudged toward the end of the grand Gallery* [Brown 2004, 97]. Роберт Ленгдон втомлено йшов до кінця Великої галереї, у голові в нього наморочилося [пер. А. Кам'янець 2006, 75]. Високий ступінь ідіоматичності структурно складних дериватів типу бахуврихів зумовлений їх вторинною номінацією, яка може ґрунтуватися не тільки на метафоричному, але й метонімічному переносі значення [Полюжин 1999, 51].

Значення складних слів типу бахуврихи часом залежить від вузького контексту художнього твору. Бахуврихи є економним способом словотворення. Вони передають значення більш стисло, а тому слугують більш експресивним засобом вираження: *They killed the public slaves, even some of their household slaves, the able-bodied men* [Tilton 2004]. Порішили всіх державних рабів і навіть деяких у своїх оселях – усіх *дужих і здорових* чоловіків [пер. Б. Стасюка 2006, 128]. Утворення такого типу виражають конотативні й експресивно-стилістичні значення, передають ставлення автора до персонажу. Англійський прикметник *able-bodied* стисло передає декілька відтінків значення (*міцний, здоровий, придатний до військової служби*), тоді як в українській мові вживається словосполучення.

Складні слова типу бахуврихи активно вживаються в сучасній англійській мові. Проте, наше дослідження виявило значну кількість таких прикметників у текстах української художньої прози. Було зафіксовано 32 українських бахуврихів, тоді як в англійських текстах зустрічається 27 одиниць такого типу.

До продуктивних способів сучасного англійського словотворення відноситься утворення складних слів синтаксичного типу (СССТ). Проте у системі сучасного українського словотворення цей тип не є продуктивним, що створює певні труднощі підчас пошуку міжмовного еквіваленту у перекладі англійською висловлення українською мовою.

Зазначений спосіб словотворення також називають лексикалізацією синтаксичних груп [Мостовий 1992], синтаксичним словоскладанням [Левицький 2005], компресією [Нухов 1997], уподібненням слову [Малинина 1993]. Цей спосіб словотвору також може відноситися до підтипу складних слів зі сполученням за допомогою

службових слів, утворених на основі сурядного зв'язку [Аракин 1989, 228]. Такі складні одиниці також називають лексикалізованими словосполученнями, які функціонують як еквіваленти слова [Бондар 2004, 7].

Першими наприкінці XVIII століття в англійській мові таким чином утворилися терміни родинних стосунків *father-in-law*, *mother-in-law*. Усі інші одиниці такого типу були побудовані за принципом аналогії, значна кількість СССТ утворено за допомогою сполучника *and* (*in-and-out*, *hook-and-eye*).

СССТ утворюються внаслідок семантично-синтаксичної компресії [Худолій 2003, 192]. Вони виникають з причини описати певне явище, для якого не існує назви, максимально стисло, що надає висловленню експресивності, чіткіше відтворює його емоційне забарвлення, забезпечує цілісність номінації. СССТ утворюються на основі найпростіших логічних операцій: зв'язування, роз'єднання, диз'юнкції та порівняння [Худолій 2003, 194]. Такі одиниці можуть влучно передають ставлення автора, виражають емоції, для яких важко підібрати будь-яке існуюче загальноживане слово: *All this 'You-Know-Who' nonsense – for eleven years I have been trying to persuade people to call him by his proper name: Voldemort* [Rowling 1997, 14]. *Що то за безглузде "Відомо-Хмо" – я вже одинадцять років переконую всіх називати його справжнім ім'ям – Волдеморт* [пер. В. Морозова 2002, 14]. Цей спосіб словотвору привертає увагу читача, одразу виділяється в тексті навіть візуально, надає виразу оригінальності: *... всі дрібні, на позір непримітні жіноцькі навички самоукиталтування, на засвоєння яких, однак, кладеться ціле отроцтво ... лак-із-цяточками, лак-із-квіточками, аж нарешті в десятому, слава-тобі-Господи, нормальний колір, – все воно якимось від роду було при ній ...* [Забужко 2005, 43]. *... all the barely visible, minute women's ways of sculpting, transforming themselves into women, which take one's entire adolescence to master...nail polish with glitter and flowers until settling in tenth grade on, thank god, one's natural color. She seemed to have been endowed with everything at birth ...* [пер. О. Zabuzhko 2005]. Синтаксичне словоскладання використовується набагато активніше в оказіональному словотворенні, ніж в узуальному: *... і читала не-нею-заготовлений текст, що його зрідка підправляла, коли не словами, то вже голосом – безпремінно...* [Забужко 2005, 125]. *... and read a text prepared by someone else, but that she occasionally improved upon, if not with words, then at least with her voice ...* [пер. О. Zabuzhko 1999, 126]. Збільшення кількості СССТ також пояснюється загальною тенденцією до економії мовних засобів, що є універсальним явищем.

Кількість компонентів у композитах такої структури необмежена. СССТ поділяються на 2 групи: такі, що є структурно подібними реченню (*John-go-to-bed-at-noon – квіти, що закриваються удень*), та такі, що подібні словосполученню (*hole-in-the-wall – банкомат*) [Серкова 2005, 36]. Подібні реченню одиниці поділяють, в свою чергу, на такі, що походять від розповідних, спонукальних, питальних речень. Проте, у більшості випадках вони мають дефісне написання, іноді беруться в лапки і кожний елемент, крім службових слів, пишеться з великої літери (напр., *"We-Don't-Want-to-Lose-You-but-We-Think-You-Ought-to-Go" song*).

Синтаксичне словоскладання набуває активності в українській мові також, напевно під впливом англійської мови. Проте, незважаючи на стрімко зростаючу кількість СССТ в українському художньому мовленні, ця проблема недостатньо досліджена у вітчизняному мовознавстві. В українській мові СССТ в основному нале-

жать до okazіоналізмів, наприклад, *поговорити "ти-знаєш-стосовно-чого"* [Дереш 2004, 126], *готовність-до-нової-любови* [Забужко 2004, 98].

Так само, як і в англійській мові кожний елемент СССТ в українській мові може писатися з великої літери, наприклад *Пісок-На-Зубах, штат Техас* [Дереш 2004, 42]. Також утворюються оригінальні okazіональні структури з великою кількістю компонентів та поділом на склади: *"у-за-скле-ній-дни-ні-бе-зод-ні-не-злій-не-зло-віс-ній-без-мов-ній-і-звич-ній-за-сві-тять-ся-ба-чиш-ме-не?"* [Москалець]. У структурі СССТ можливі й іншомовні вкраплення: *"дурновато-всміхненно-sorry-вибачаючись"* [Забужко 2004: 135].

Дослідження сучасного українського мовлення виявило "тенденцію до стереотипізації, що полягає у написанні через дефіс синтаксичних конструкцій" [Балюта 2007: 148], іншими словами тенденцію до утворення СССТ. За класифікацією М.В. Бондар [Бондар 2004], подібні конструкції виражають: 1) штампи, сформовані у свідомості людей за часів СРСР (*білий-верх-чорний-низ*); 2) загальновідомі, базові поняття дисциплін (*до-ре-мі-фа-соль*); 3) традиційні для певних контекстів репліки (*"прасті-працвай-не-жді-радняя"*); 4) основне функціональне призначення (*зуби-щок-очі*); 5) традиційний набір предметів (*музика-жінки-шампанське*); 6) коло інтересів, яке зведене до мінімуму (*читання-фрукти-незнані-країни*).

Синтаксичний словотвір більш продуктивний в okazіональному словотворенні як української, так і англійської мов, проте певна кількість СССТ англійської мови перейшли до розряду загальноживаних. В українській мові узуальні СССТ містяться у синонімічних структурах типу *де-не-де, десь-не-десь, коли-не-коли, де-не-коли, день-у-день, рік-у-рік, день-при-дні, як-не-як, сам-на-сам, віч-на-віч, нога-за-ногу* ("*...немов погрубшала кістками, і форми, підкреслені за-домашньою позою – рука на спинці крісла, ногою-за-ногу назверх вивернутий клуб, щільно обтяжений спідницею ...*" [Забужко 2005, 138]. "*...as if her bones had thickened and the shapes that were emphasized by her homey pose – her arm on the back of the chair, her hip turned up from the way she had crossed her legs, and her skirt pulled taut over it ...*" [пер. О. Zabuzhko 1999, 143]).

Композитний словотвір також включає **телескопію** – процес словотворення, коли основи слів ніби входять одна в іншу [Мостовий 1992, 47]. "Під телескопією розуміється спосіб словотвору, коли нове слово утворюється шляхом поєднання повної основи одного вихідного слова зі скороченою основою іншого слова або поєднанням двох скорочених основ вихідних слів" [Жлуктенко 1983, 101]. Першим, хто вжив слова, утворені таким способом був Льюїс Керол, він їх називав *portmanteau words* – "*слова-гаманці*", вони ніби складаються з декількох "відділень", наприклад, в "Алісі в Задзеркаллі" з'являється таке утворення: *slimy* (*слизький*) + *lithe* (*гнучкий*) → *slithy* [Carroll 2004, 102]. Українською це слово відтворено, як *швимкі* ← *швидкі* + *щемкі* [пер. М. Лукаш 2001, 82]. Характерною особливістю телескопічних утворень є їхнє свідоме створення з метою утворення каламбуру або жарту [Жлуктенко 1983, 112].

У сучасній англійській мові найпродуктивнішими моделями телескопічного словотворення є: $ab+cd \rightarrow ad$ (*smoke + fog \rightarrow smog* – *смог*); $ab+cd \rightarrow ac$ (*pocket monster \rightarrow pokemon* – *покімон*); $ab+cd \rightarrow acd$ (*Europea + vision \rightarrow Eurovision* – *Євробачення*) [Худолій 2003, 169].

В українській мові цей спосіб словотворення почав використовуватися під впливом англійської мови. У сучасній англійській мові телескопія більш продуктивна,

проте останнім часом цей спосіб активізується і в українській мові (*Азія + Європа* → *Азіона, Кучма + комунізм* → *кучмунізм*).

Непродуктивною в обох мовах є **редуплікація** – свідомий повтор в межах певного мовленнєвого відрізка однієї й тієї ж мовної одиниці з певною словотвірною, граматичною, семантичною або стилістичною заданістю [Пахолок 1989, 1]. Редуплікація зустрічається як в англійській ("*Avi Raz caught him, dragged him through the room filled with boxes...and now swarming with dark suited men carrying walkie-talkies and guns*") [Gregory 2007, 298]. "*Підхопив його Аві Рац, протяг через приміщення, завалене ящиками й коробками ... а ще було повно людей у темному однострої, із раціями*" [пер. А. Кам'янець, Т. Некряч 2007, 339]), так і в українській мовах ("*Віддаленим наслідком цих подій можна вважати те змішане почуття вини й сорому, що звідтоді незмінно заповняло Дарку при зустрічі з кожним євреєм і як-так розсмоктувалося тільки при ближчому, вже таки особистому знайомстві*") [Забужко 2005, 41]. "*The remote consequences of these events revealed the mixed feelings of guilt and shame which from then on dogged her in her every encounter with Jews and which only faded on closer acquaintance*" [пер. О. Zabuzhko 2005]). Два повторюваних елемента можуть бути повністю або частково схожими. Залежно від цього, редуплікація може бути двох видів: повна редуплікація, тобто повтор вихідного елемента без змін ("*І ще багато-багато інших варіантів "Некрополя"*") [Прохасько 2006, 56]. "*And many many more other variants of Necropolis*" [пер. Т. Prokhasko 1999, 115]); варіативна редуплікація, за якої вихідний елемент зазнає фонетичних, граматичних або семантичних змін [Пахолок 1989, 17] ("*А може, так і краще, важко ворухнулася сонна-пресонна думка ...*") [Забужко 2005, 149]. "*And the sleepy, very sleepy thought stirred heavily that maybe it was for better ...*" [пер. О. Zabuzhko 2005]). Окремо виділяється редуплікація з римованими компонентами ("*Take it easy. This isn't hocus-pocus, 'Dillon assured him*") [Gregory 2007, 31]. "*Не хвилюйся. Тут усе чисто, – запевнив Ділон*" [пер. А. Кам'янець, Т. Некряч 2007, 42]). Повтор елементів має на меті образне вираження ідеї посилення, якості, інтенсивності, множинності ("*... дивись, казала Ленця, швидко-швидко закочуючи рукав, дивись, які гострі, хочеш помацати ...*") [Забужко 2005, 38]. "*... Look, look, said Effie, sweeping up her sleeve, see how sharp, want to feel it?*" [пер. О. Забужко 2005]).

Запропонований нами підхід до опису функціонування одиниць номінації базується на їх спроможності безпосередньо відображати динаміку розвитку мови, тобто розкривати свої потенційні можливості в процесі реального використання. До уваги беруться не тільки функціональні характеристики самих мовних одиниць, але й пов'язані з ними структурні особливості сучасної англійської мови, оскільки "функціоналізм – це принципово **типологічно** орієнтована лінгвістика" [Кибрик 1997, 277]. Таким чином, функціоналізм не спрямований на формулювання апріорних аксіом про структуру конкретної мови, а ставить за мету розгляд її типологічних можливостей. У такий спосіб, використаний підхід доводить готовність функціоналізму до аналізу швидких, малопередбачуваних змін у системі мови, а саме – до виконання мовними знаками невластивих їм функцій. Функціональні потенції номінативної одиниці, які дозволяють їй брати участь у передачі певного змісту або побудові необхідної за законами мови конструкції, зумовлюють вибір саме цієї одиниці мовцем.

Отже, на основі аналізу функціональних особливостей мовних одиниць у мовленні виявлено ізоморфні риси, а саме продуктивність словоскладання та непродуктивність редуплікації в українській й англійській мовах; аломорфні властивості – продуктивність синтаксичного словотворення та телескопії в англійській та їх непродуктивність в українській мовах. Більша схильність англійського словотворення до композитних утворень пояснюється аналітизмом структури цієї мови. **Перспективним** є зіставлення інших видів словотворення у функціональному аспекті.

В статье сопоставляются особенности композитного словообразования средствами украинского и английского языков на материале художественной речи. В результате проведенного сопоставительного анализа выявлены изоморфные и алломорфные черты словообразования, синтаксического словообразования, редупликации и телескопии.

Ключевые слова: сопоставительное словообразование, продуктивность, словосложение, синтаксическое словообразование, телескопия, редупликация.

The article deals with singling out specificity of composite word-building in English and Ukrainian. Isomorphic and allomorphic traits of compounding, syntactic word-building, blending and reduplication have been revealed in the course of the comparative analysis.

Key words: comparative word-building, productivity, compounding, syntactic word-building, blending, reduplication.

Література:

1. Азарова Л.Є. Структурна організація складних слів (концепція "золотої пропорції"): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / Л.Є. Азарова. – К., 2002. – 32 с.
2. Аракин В.Д. Сравнительная типология русского и английского языков / В.Д. Аракин. – М.: Просвещение, 1989. – 254 с.
3. Балюта Е.Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля: структурно-семантичні і функціональні параметри: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" / Е.Г. Балюта. – Запоріжжя, 2007. – 201 с.
4. Бондар М.В. Активні лексико-семантичні процеси в мові художньої прози кін. ХХ – поч. ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / М.В. Бондар – К., 2004. – 19 с.
5. Васильєва О.Г. Концептуальна семантика субстантивних композитів –бахуврихі (на матеріалі антропосемічної лексики сучасної англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / О.Г. Васильєва. – К., 2006. – 20 с.
6. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: посібник [для перекладацьких відділень вузів] / Л.Г. Верба. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 160 с.
7. Гонта І.А. Структурные и семантические особенности композит-метафор в американском сленге: автореф. дис. на соискание учён. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 "Германские языки" / И.А. Гонта. – К., 2000. – 20 с.
8. Горпинич В.О. Словотворення і словотвір української мови / В.О. Горпинич: [текст лекцій] / Державний комітет України з питань науки і технологій. – К., 1995. – 68 с.
9. Жлуктенко Ю. О. Порівняльні дослідження з граматики англійської, української та російської мов / За ред. Ю.О. Жлуктенко. – К.: Наукова думка, 1981. – 354 с.
10. Жлуктенко Ю.А. Неологизмы – телескопные слова / Ю.А. Жлуктенко // Английские неологизмы. – К.: Наукова думка, 1983. – С. 101-113
11. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80-ті – 90-ті роки ХХ століття: автореф. дис... д-ра. філол.наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / Ю.А. Зацний. – К., 1999. – 19 с.
12. Калинович М. Я. Вступ до мовознавства. – К. – Львів: Радянська школа. 1947. – 110 с.
13. Кибрик А. А. Функционализм / Кибрик А. А., Плулунян В. А. // Фундаментальные направления современной американской лингвистики / Под ред. А. А. Кибрика, И. М. Кобозевой, И. А. Секериной. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – С. 276–339

14. *Клименко Н.Ф.* Система афіксального словотвору сучасної української мови / Н.Ф. Клименко – К.: Наукова думка, 1973. – 186 с.
15. *Клименко Н.Ф.* Словообразовательная структура и семантика сложных слов в современном украинском языке: автореф. дис. на соискание учён. степени д-ра. филол. наук: спец. 10.02.02 "Украинский язык" / Н.Ф. Клименко – К., 1984. – 52 с.
16. *Клименко Н.Ф.* Основы морфеміки сучасної української мови: [навч. посібник] / Н.Ф. Клименко / Інститут змісту і методів навчання, Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1988. – 182 с.
17. *Крайняк Л.К.* Композити з першим дієслівним компонентом у сучасній англійській мові: семантико-когнітивний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / Л.К. Крайняк. – К., 2001. – 19с.
18. *Кубрякова Е.С.* Что такое словообразование / Е.С. Кубрякова. – М.: Наука, 1965. – 78 с.
19. *Кубрякова Е.С.* Словосложение как процесс номинации и его отличительные формальные и содержательные характеристики / Е.С. Кубрякова // Теоретические основы словосложения и вопросы создания сложных лексических единиц: [межвуз. сборн. науч. трудов] / Пятигорский гос. пед. ин-т иностр. яз. – Пятигорск, 1988. – С. 3-23
20. *Левицкий А.Э.* Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка / А.Э. Левицкий. – К.: "АСА", 1998. – 362 с.
21. *Левицкий А.Э.* Особенности реализации языковым знаком нетипичных функций в процессе коммуникации [Электронный ресурс] / А.Э. Левицкий // Культура народов Причерноморья. – Т.№ 32. Режим доступа: <http://www.ccssu.crimea.ua/tnu/magazine/culture/culture32/index.htm>
22. *Левицкий А.Э.* Сравнительная типология русского и английского языков / А.Э. Левицкий, Л.Л. Славова: [учеб. пособие для вузов]. – Житомир: ЖГУ, 2005. – 204 с.
23. *Левицкий А.Е.* Українська зіставна лексикологія початку ХХІ століття: перспективні напрями / А.Е. Левицкий // Вісник Житомирського держ. ун-ту. ім. Івана Франка. – Житомир, 2006. – № 27. – С. 35-39;
24. *Малинина И.И.* "Уподобление слову" в языке и речи: дис. на соиск. учен. степ. кандидата филол. наук: 10.02.04 "Германские языки" / И.И. Малинина – М., 1993. – 153 с.
25. *Мешков О.Д.* Словосложение в современном английском языке / О.Д. Мешков. – М.: Высшая школа, 1985. – 187 с.
26. *Мешков О.Д.* Семантические аспекты словосложения английского языка / О.Д. Мешков. – М.: Наука, 1986. – 208 с.
27. *Мостовой М.І.* Лексикологія англійської мови / М.І. Мостовой. – Харків: Основа, 1992. – 256 с.
28. *Нахуцришвили Г.Л.* Бахуврихи в индо-иранских языках: автореф. дис. на соискание учён. степени канд. филол. наук / Г.Л. Нахуцришвили. – Тбилиси, 1953. – 18 с.
29. *Нелюбин Л.Л.* Сравнительная типология английского и русского, немецкого и русского, французского и русского языков / ред. Л.Л. Нелюбин. – М.: Изд-во МГОУ, 2006. – 204 с.
30. *Нухов С.Ж.* Языковая игра в словообразовании (на материале лексики английского языка): автореф. дис. на соискание учён. степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04 "Германские языки" / С.Ж. Нухов. – М., 1997. – 39 с.
31. *Омельченко Л.Ф.* Продуктивные типы сложных слов в современном английском языке: на материале прилагательных и глаголов / Л.Ф. Омельченко. – М.: Высшая школа, 1981. – 173 с.
32. *Омельченко Л.Ф.* Английская композита: структура и семантика: дис. на соиск. учен. степ. доктора фил. наук: 10.02.04 "Германские языки" / Омельченко Л.Ф. – К., 1989. – 493 с.
33. *Пахолок З.А.* Редупликация как способ представления семантики в неблизкородственных языках: автореф. дис. на соискание учён. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 "Теория языка" / З.А. Пахолок. – К., 1989. – 20 с.
34. *Плющ М.Я.* Способи словотвору в сучасній українській літературній мові: дис. на здоб. наук. ступ. кандидата філол. наук: 10.02.02 "Українська мова" / Плющ М.Я. – К., 1956. – 277 с.
35. *Плющ М.Я.* Граматика української мови / М.Я. Плющ: у 2 ч.: [підруч. для студ. філол. спец. вищ.навч. закладів]. – К.: Вища школа, 2005. – 286 с.
36. *Полюжин М.М.* Функциональное словосложение и префиксальные ономазиологические категории в английском языке / М.М. Полюжин, Л.Ф.Омельченко. – Ужгород: Изд-во УжГУ, 1997. – 100 с.
37. *Полюжин М.М.* Функциональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.
38. *Серкова Н.И.* Окказиональное словообразование как явление художественной речи / Серкова Н.И., Егорова О.В., Тараканова И.В. – Хабаровск: Изд-во Хабаров. гос. пед. ун-та, 2005. – 260 с.

39. Степанова М.Д. Теоретические основы словообразования в немецком языке / М.Д. Степанова, В. Фляйшер. – М.: Высшая школа, 1984. – 264 с.
40. Халдояниди Н.Л. Сравнительная типология русского, немецкого и английского языков / Н.Л. Халдояниди: учеб. пособие / Пятигорский гос. лингвист. ун-т. – Пятигорск, 2001. – 153 с.
41. Худолій А.О. Динаміка функціональних змін у мові американської публіцистики кінця ХХ – на поч. ХХІ ст.: дис. на здоб. наук. ступ. кандидата філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" / А.О. Худолій. – К., 2003. – 275 с.
42. Швачко К.К. Введение в сравнительную типологию английского, русского, украинского языков / К.К. Швачко, П.В. Терентьев, Т.Г. Янукян, С.А Швачко. – К.: Вища школа, 1977. – 117 с.
43. Korunets' I.V. Contrastive Topology of the English and Ukrainian Languages / I.V. Korunets': навчальний посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 464 с.
44. Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Word-Formation / H. Marchand. Alabama: University of Alabama Press, 1966. – 379 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Браун Д. Код да Вінчі / Д. Браун: [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Харків: Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2006. – 480 с.
2. Гомер. Іліада / Гомер [Електронний ресурс]: [пер. з давньогр. Б. Тена]. Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/homer_iliad_ua.htm#01
3. Грегорі Дж. Книга імен / Дж. Грегорі, К. Тінторі: [пер. з англ. А. Кам'янець, Т. Некряч]. – Харків: Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2007. – 352 с.
4. Дереш Л. Поклоніння ящірці: [роман] / Л. Дереш. – Львів: Кальварія, 2004. – 176 с.
5. Забужко О. Дівчатка: [повість] / О. Забужко // Сестро, сестро: повісті та оповідання. – Видання друге. – К.: Факт, 2005. – С. 37-68.
6. Забужко О. Я, Мілена: [повість] / О. Забужко // Сестро, сестро: Повісті та оповідання. – Видання друге. – К.: Факт, 2005. – С. 125- 154.
7. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу: [роман] / О.Забужко. – К.: Факт, 2004. – 176 с.
8. Керрол Льюїс. Аліса в Задзеркаллі / Л. Керрол: [пер. з англ. В. Корнієнка. Вірші в перекладах М. Лукаша, І. Малковича та ін.]. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2001. – 141с.
9. Москалець К. Вечірній мед: [роман]. Ч.ІІ [Електронний ресурс] / К. Москалець. – (Першотвір). Режим доступу: <http://www.kenguru.com.ua/paranoid/story/story1209.htm>
10. Прохасько Т. Некрополь: [повість] / Т. Прохасько // Лексикон таємних знань. – Львів: Кальварія, 2006. – С. 39–65.
11. Прохасько Т. Увібрати місто: [повість] / Т. Прохасько // Лексикон таємних знань. – Львів: Кальварія, 2006. – С. 141–162.
12. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь / Дж.К. Ролінг [пер. з англ. Віктора Морозова]. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. – 148 с.
13. Тілтон Л. Війна гладіатора. Діалог / Л. Тілтон: [пер. з англ. Б. Стасюка] // Всесвіт. – 2006. – № 5-6. – С. 114–138.
14. Brown D. The Da Vinci Code / D. Brown. – L.: Corgi books, 2004. – 605p.
15. Carroll L. Trough the Looking Glass / L. Carroll. – L.: Penguin books, 1994. – 176 p.
16. Gregory J. The Book of Names / J. Gregory, K. Tintory. – N.Y.: St. Martin's Criffin, 2007. – 304 p.
17. Prokhasko T. Necropolis / Prokhasko T. // Two Lands, New Vision: stories from Canada and Ukraine. – N.Y.: Coteau books, 1999. – P. 99-123.
18. Rowling J.K. Harry Potter and the Philosopher's Stone / J.K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 1997. – 224 p.
19. Tilton L. The Gladiator's War: A Dialog [Електронний ресурс] / L. Tilton // Asimov's Science Fiction. June 2004. – Режим доступу: http://www.asimovs.com/_issue_0501/gladiatorswar.shtml.
20. Zabuzhko O. Field Work in Ukrainian Sex [Електронний ресурс] / О. Zabuzhko. Режим доступу: <http://www.bu.edu/agni/fiction/print/2001/53-zabuzhko.html>
21. Zabuzhko O. Girls [Електронний ресурс] / О. Zabuzhko. Boston – N.Y.; San Fransisco <...>: Arrowsmith, 2005. – 38 p. Режим доступу: <http://www.wordswithoutborders.org/article.php?lab=Girls>
22. Zabuzhko O. I, Milena / O. Zabuzhko // Two Lands, New Vision: stories from Canada and Ukraine. – N.Y.: Coteau books, 1999. – P. 125–161.